

'Oh mia patria sì bella e perduta...'

Alberto Cavallari, ex-director d'*Il Corriere della Sera* i actual editorialista de *La Repubblica*, fa una revisió a propòsit de la crisi institucional italiana.

Itàlia té davant seu dues cites decisives. La primera és amb Europa, i la segona amb els canvis que es produeixen en el sistema internacional. Itàlia no pot afrontar la primera amb el desastre econòmic que fa alguns dies va posar de manifest el president del Bundesbank. Tampoc pot afrontar la segona si no entén que els canvis que es produeixen són històrics, tal com assenyalava *Survey*, la revista del Centre d'Estudis Estratègics de Londres. En efecte, el sistema mundial ha passat del bipolarisme a l'unipolarisme que reconeix la supremacia nord-americana i, al voltant seu, la complicada competència entre sis grans nacions: Rússia, Xina, Japó, Alemanya, Anglaterra i França. *Survey* ni tan sols cita Itàlia, i això confirma que, tant en el sistema europeu com en el mundial, Itàlia està destinada a jugar a segona divisió.

La intervenció de Cossiga sobre la crisi de seriositat que ens caracteritza és, doncs, oportuna, sobretot quan diu que cal acabar amb "les bromes", "la comèdia", "la farsa". El dubte, però, és saber si aquesta declaració és una "les bromes" que el Quirinal pretén desterrar. Per ara el que fa és augmentar la confusió institucional amb anuncis de "dramas i tragèdies" presidencialistes que vénen just després d'una temporada de paraules en llibertat sobre Gladio, la lògia P2, la pàtria i les traïcions. No especifica si el president s'inclou ell mateix entre els corresponsables de la comèdia i la farsa italianes. Com a màxim s'intueix que la intervenció prolonga el melodrama d'un procés a Itàlia que,

des de fa un temps, agreuja la situació en comptes de millorar-la.

Aquests dies corre una tesi, és la d'un president en lluita contra la partitocràcia i contra una Constitució ambigua, i per tant, molt sovint manipulada. Cal acceptar, sens dubte, que Cossiga ho faci mogut per sentiments honestos, i que aquest sigui el seu repte. Però ell mateix estarà d'acord que la crisi de seriositat no pot interrompre's amb discursos bonics i amb les generalitats que plouen sobre el país. Pàtria, traïcions, virtuts dels gladiadors, P2 com a model de patriotisme, protagonismes presidencialistes... han esdevingut des de fa temps temes fonamentals sobre els quals, el cap de l'estat —des del seu palau—, ens invita a reflexionar. Per si no en fos prou, el Sant Pare —des de la seva cúpula— ens demana que reflexionem sobre la puresa i el pecat. Així, mentre transcorre aquesta temporada de recomanacions a la virtut, a la moralitat i al patriotisme, l'efecte de la mobilització és el contrari del que s'esperava, i el "procés" a Itàlia es transforma, al seu torn, en una farsa amb decorats de cartó pedra, en una paròdia de l'operística verdiana: plouen crides "dagli immortali veritici" (*Attila*, III acte). Es multipliquen "le minacce, i fieri accenti" (*Forza del destino*, IV acte). Orlando, els jesuïtes i els magistrats romanen silenciosos: "O tu Palermo..." (*Vespri siciliani*, II acte). S'exorcitzen les lligues lombardes que canten "giuriam d'Itàlia, por fine ai danni" (*Battaglia di Legnano*, III acte). Tan li fa, pensa Andreotti mentre fa una de les se-

ves pasterades: "Questa o quella per me pari sono" (*Rigoletto*, I acte).

Vist aquest melodrama que cada dia esdevé més surreal, el ciutadà voldria, òbviament, saber què és la pàtria, què és la traïció, què és la virtut, què és el pecat. ¿És segur que la pàtria sigui la P2? ¿És segur que la traïció sigui la d'un pobre senador pacifista? ¿És segur que la virtut sigui Marcinkus i el pecat una discoteca de Bolonya? Però la resposta que a poc a poc es perfila és la d'un sistema polític com més va més refinat. En el passat havia realitzat una obra mestra política: la partitocràcia, una mena de leninisme pluralista que governa amb sis partits únics i que se situa per sobre de l'estat. En el present perfecciona una mena de maoisme llatí basat en la fórmula de les "quatre regles més una campanya", com deia el *Llibre roig* als anys setanta. Efectivament, practica les "quatre despreocupacions" (patriòtica, institucional, política, econòmica) més una campanya permanent de rectificació del passat. L'exemple de la P2 que Pertini va acusar de cop d'estat, que el Parlament va declarar il·legal i que el Quirinal absol juntament amb els terroristes de dreita. A aquest pas, Pertini es convertirà en Lin-Piao.

Val la pena fer una ullada a les quatre despreocupacions que fan d'eix del sistema en crisi. Que la *despreocupació política* prospera ho confirmen les diàries bregues presidencials. Medalles als gladiadors, lloances als membres de la lògia P2, rehabilitació d'elements d'extrema dreita, glorificació de la política dels omis-

sos, linxament dels objectors de consciència, goliàrdiques distribucions de trossos del mur de Berlín, fan pensar que prevalgui una nova imatge, més aviat desvergonyida de la pàtria. L'himne nacional abans i després de menjar, banderes onejant al vent, monuments al Pincio per a patriotes ocults, complots curulls de gent fora de tot dubte, presumpció d'innocència per mafiosos en llibertat, comporten una idea de pàtria que fa broma i es diverteix. Matances, complots, lògies... coses de subcultura leninista. En qualsevol cas, oblidem-nos del passat. La república no es fonamenta sobre el treball, sinó sobre la falta de memòria. La pàtria no coincideix amb la transparència, aquest concepte rus, bo per a Gorbaxov, sublima la "societat basada en el misteri" tants cops descrita per Bloch, l'historiador, especialista en societats feudals.

La *despreocupació institucional* creix a la mateixa velocitat. Es liquida la primera república, ja s'anuncia la segona, es verifiquen les alteracions de la legalitat que afecten el Quirinal, govern, Parlament, magistratura, però tot això amb una política-espectacle que es diverteix, avança a base de bromes, improvisacions, paradoxes, i culmina amb un vicepresident del consell de ministres que declara començada la república semipresidencialista, és dir, la primera república i mitja. En un país seriós, això comportaria dimissions del govern, mobilització del Parlament, alarma en els mitjans de comunicació... Però els diaris publiquen *boutades* d'Andreotti, *ennuigs* de la presidenta del

Congrés i de Spadolini, parlen de Cossiga com un personatge ridícul, una mica estrany, de comèdia de Molière. Tot això sobre un fons de comissions parlamentàries que van i vénen entre el Quirinal i Montecitorio... i endavant amb la farsa. Les institucions produeixen un veritable i permanent Circ Itàlia, que barreja acrobàcies, saltinbanquis, cavalls hongaresos, domadors amb frac, bufetades i rialles de pallassos. L'espectacle té un títol molt ungaretià: *Alegria de naufragis*.

La *despreocupació política* és, doncs, per molts motius, il·limitada, ja que, en el desastre institucional, el pentapartit alimenta la mateixa estabilitat, promet pastitxos i més pastitxos, reformes electorals per reproduir-se a si mateix, el centre-esquerra que es converteix en esquerra-centre. Sense primera ni segona república és més fàcil, efectivament, consolidar la hipòtesi que el 2031 ens continuarà governant la Democràcia Cristiana o els seus variables directoris o consulsats. Mai cap règim ha durat tant a

Itàlia com el de la Democràcia Cristiana, que s'arrossega des de fa quaranta-cinc anys. La dreta històrica ha governat 15 anys (1861/76). L'esquerra 24 anys (1876-1900). El giolotisme 14 anys (1900/14). La coalició Sonnino-Salandra-Nitti 8 anys (1914/22). El feixisme 21 anys (1922/43). Fins i tot els regnes que van succeir-se després de 1861 van ser més breus: Víctor Manuel II va regnar 17 anys (1861/78); Humbert I, 22 anys (1876/1900); Víctor Manuel III, 44 anys (1900/1944).

No hi ha dubte que hi ha hipòtesis presidencialistes en l'aire, temptacions de democràcia plebiscitària, amb perspectives d'un país que oscil·la entre el desig d'un cap i el desig d'un poble, com deia Salvemini, incapaç de tenir desig d'un Parlament de debò. Però és més fàcil que prossegueixi (descaradament) l'alternància/aliança feta de directoris i consulsats que ens governa des del 1945. ¿Per què dramatitzar? Aquí el naufragi provoca l'alegria d'una classe política que sap que pot perpetuar-se fins a l'eternitat.

La despreocupació econòmica, finalment, no té precedents. Admesa oficialment per Carli, acumula dèficits públics monstruosos, inflacions més que dobles respecte a Alemanya, perills de recessió estructurals, i ja se'ns ha advertit que no podrem entrar en la Unió monetària en aquestes condicions. I aquí és quan apareix la font, també verdiana, de la rialla tipus Cirino Pomicino: "il balen del suo sorriso" (*Trovatore*, II cte). ¿Per què turmentar-nos? Si la Unió monetària ens ha de costar molts sacrificis millor continuar en segona divisió, continuar malgastant, i endeutant-nos. Millor reforçar un sistema polític basat en el desastre que sanejar-lo a costa de perdre el consens. Però deixem estar aquestes coses que tothom ja sap i que ja han estat molt ben explicades. Despreocupadament ens afanyem a ser els últims de la fila europea: de tota manera serem els primers en la fila del Tercer Món.

En aquest punt és clar que el ciutadà adverteix que alguna cosa no encaixa en els discursos

que es fan sobre la pau, sobre la traïció, sobre la virtut, sobre el pecat. ¿No deu ser potser que una certa classe política està destrossant la pàtria, està acomplint la verdadera traïció?

Però entre despreocupacions i rectificacions, al ciutadà li manca el coratge de capgirar la situació i formular les veritables preguntes que caldria fer en un moment com aquest: ¿Qui traïciona, senyor president? ¿Qui és el veritable pecador, santitat? L'alegria del naufragi s'ha estès des de l'estat fins a la societat, una societat que, també despreocupadament, va a la deriva. Com a màxim se sent, a la llunyania, un trist cor, també verdia, que des de fa segles està acostumat a lamentar-se: "Oh mia patria, sì bella e perduta..." (*Nabucco*, III acte). Però en aquest moment, des de sempre, cau puntualment el teló.

Alberto Cavallari

Editorialista de *La Repubblica*
© Alberto Cavallari. Reproduït amb autorització de l'autor